

ségre vonatkozó betétek együttvéve «egy» telekkönyvet képezzenek, a mi úgy az áttekintést, mint a kezelést és nyilvántartást egyszerűbbé teszi.

Ezek szerint a 4. §. így hangzanék:

4. §. Az ingatlan javak egyes betétekre jegyeztetnek fel. Azon betétek, melyekben egy községhez tartozó valamennyi ingatlan javak foglaltatnak, összevéve egy telekkönyvet képeznek, mely a község terjedelméhez képest egy vagy több kötetből állhat. — S ehhez

5. §. A betétek községenként 1-től kezdődőleg folyó számokkal láttatnak el, melyek a kötetekre való tekintet nélkül folytattatnak.

A javaslat 5., 6. és 7. §-a oly babyloni zavart idézne elő, mely a telekkönyvek rendszeres vezetését szinte lehetetlenné tenné. Ma már különben sem indokolt az uradalmak és hitbizományok tulajdonát képező fekvőségek tekintetében kivételt tenni, mert a jogegyenlőség ezen javakra is kiterjed. Ha a rendszerinti eljárás alól kivétel tételik, ennek legalább a célszerűséggel kell indokoltatnia; ámde itt még célszerűségi indokok sem harcolnak a javaslat mellett. Sőt ellenkezőleg. A célszerűség azt követeli, hogy az új telekkönyvek felvételénél az eljárás és elbírás lehetőleg egyöntetű és egyirányú legyen, hogy a tervezet készítője a sok kivételes szabály által tévedésbe ne ejtessék. Az uradalmakhoz vagy hitbizományokhoz tartozó ingatlan javak tehát éppen úgy legyenek felveendőek, mint más ingatlan javak.

Az sem helyeselhető, hogy a belsőség, külsőség, szőlőbirtok stb. külön-külön telekkönyvbe vétessék fel. Ez a betétek számát minden ok nélkül aránytalanul megnagyobbitaná és a felekre nézve is nagy hátránnyal járna, mert ha péld. valakinek háza, földje és szőlője van, ez három betétbe vétetnék föl, holott a tulajdonos érdekei az egy betétbe való egyesítést követelik.

A telekkönyvi testek (birtoktestek) külön-külön betétbe való bevezetése, vagy a birtoktestek képzésének a tulajdonos akaratától való függővé tétele szintén helytelen. Mert a birtoktest fogalmát maguk a természetes tények adják meg. Egy ház, kert, szántóföld vagy szőlő külön-külön egy-egy birtoktestet képez és ezen természetes meghatározást sem a törvény, sem az egyes sokszor indokolatlan akarata meg nem változtathatja. Mindezek külön birtoktestek, ha mindjárt a törvény vagy az egyes akarata mindezeket egy fogalom alá is egyesitené. Most már tehát csupán az a kérdés, célszerű-e az állampolgárok köztudatával ellenkező fogalmakat állapítani meg, midőn erre absolute semmiféle ok sincs? Ha a természetben minden egyes önálló egésztest képező ingatlanság egy-egy birtoktest, nincs ok, hogy a törvénybe ezzel ellenkező megállapodás vitessék be. Az sem indokolt, hogy minden birtoktest külön-külön betétbe vétessék föl, mert ez a betétek számát oly nagyra emelné, a hány birtokrészlet van az országban s azután a tulajdonos, aki 50—100 birtokrészlettel rendelkezik, hitelét véve igénybe ennyi betétet hitelesítsen, ha kölcsönt akar fölvenni? És a telekkönyvvezető 50—100 betétbe vezesse majd be a zálogjogi bekebelezést?

Mindezeknél fogva nézetünk szerint a javaslat 5., 6. és 7. §-ai helyett következők teendők:

6. §. Minden egyes önálló egésztest képező ingatlanság egy-egy telekkönyvi birtoktestet képez.

7. §. Egy-egy telekkönyvi betétbe mindazon birtoktestek fölveendőek, melyek valamely községben egy és ugyanazon személy tulajdonát képezik.

A javaslat csupán azon egyetlen indokot hozza fel a sok telekkönyvi testnek egy betétbe való felvétele ellen «nehogy a telekkönyvi állás áttekintése nagyon megnehezítettessék és a bírósági intézkedéseknél, valamint a telekkönyvi bejegyzéseknél gyakori tévedésekre alkalom szolgáltatassék.»

Igaz, hogy a javaslat szerint a telekkönyvvezetőre

nézve egyrészt nagyon kényelmes lenne az áttekintés, szemlélés és foganatosítás; másrészt azonban a betétek számának indokolatlan szaporítása és a bejegyzéseknek sokasága sokkal több időt igényelne, mint bármely complicált telekkönyvi betét bejegyzéseinek pontos áttekintése.

Ha például egy betétben 15 birtoktest van 1—15 sorszám alatt bejegyezve és az 5 sorszám alatt bejegyzett testre vonatkozó tulajdonjog bekebelezési kérvény nyújtatik be, a bírónak egyenlő munkát ad az elintézés akár egy, akár több birtoktest vezettetik egy betétben; ellenben a telekkönyvvezetőnek gondosan kell áttekinteni a bejegyzéseket a szemlénél s ez az egyedüli nehézség, semmi más; mert például az ugyanazon testre vonatkozó zálogjogi bekebelezésnél már ez a nehézség sem fog fen, mert a szemlének csak a tulajdoni lapon levő bejegyzésekre kell kiterjedni.

A kifizetési tervezet megállapításánál szintén nagyon egyszerű az áttekintés, mert csupán az tartandó szem előtt, melyik teher, melyik birtoktestre vonatkozik és azután az egész kiszámítás egyszerű arithmetikai művelet. Szóval nincs ok, mely az egy és ugyanazon személy tulajdonát képező egy községben levő ingatlanoknak egy betétbe való felvételét célszerűtlennek bizonyíthatná, vagy épen gátolhatná.

A 8. §. fentartja a telekkönyvi betét jelenlegi beosztását, melyet mi szintén helyesnek tartunk s így ezen szakasz a javaslat szerint megmaradna:

8. §. Minden telekkönyvi betét 3 részből áll: a birtokállási lapból *A*); a tulajdoni lapból *B*) és a teherlapból *C*).
Folyt. köv. Tóth Gáspár.

Tanulmányok a magánjog dogmatikájából.*

5. Ám legyen. De azért a jogügylet dogmája még mind nem elég szabatos, mondák még azok is, kik azt különben bevették. Mert midőn azt mondjuk, hogy «a jogügylet akaratnyilvánítás, melynek hatálya stb.», részben nem eleget, részben többet mondtunk, mint kellene. Első tekintetben kérdés: mit kell itt akaratnak venni; utóbbiban: a jogügyleti aktust magának a jogügyletnek véve, a cselekvény bevégeztségével ugyanazonosítsuk a jogügylet, illetőleg jogi hatály bevégeztségét.

Az első pontban fenforgó nehézség azonban SAVIGNY figyelmét korántsem kerülte ki. Maga jelzi, hogy a jogügyleti akaratnyilvánítás két részből áll: magából az akaratból («Wille an sich») és az akaratnak kijelentéséből («Erklärung»). Az első lényegileg véve «belső láthatatlan tünemény», a második «jel, melyből az akarat mások által felismertetik.» A kettőnek külön-külön való tekintetbevétele nem is mellőzhető, és éppen ezért külön is vizsgálja azoknak a joghatályra való vonatkozását.** De azért mégis azt mondja, hogy a «két darabnak» egy egészsze egyesülését nem úgy kell venni, mintha egymástól már természetüknél fogva függetlenek volnának, úgy mint egyik ember akarata a másiktól; ellenkezőleg: már lényegük követeli, hogy a kettőt egységben képzeljük. Mert tulajdonképen véve az akaratot kell mint egyedül fontost és hatályost venni, és csak mert az belső láthatatlan tény («Ereigniss»), van szükségünk jelre, a miből azt mások felismerhetik; és ez a jel, a mi által az akarat nyilatkozik, éppen a nyilvánítás. De ebből még nem következik, hogy az akaratnak a nyilvánítással összevágó volta csak véletlen: mert az természetes viszonyuk. Az egész jogrend éppen ama jelek megbizhatóságán alapszik, csupán így lévén lehetséges, hogy ember emberrel élő, kölcsönös vonatkozásba léphet.*** E tételekre is alapítá azután a kényszer,

* Az előbbi közleményt l. a mult heti számban.

** I. m. 114—129. és 130—138. §§.

*** I. m. 134. §.: «Nun beruht (aber) alle Rechtsordnung gerade auf Zuverlässigkeit jener Zeichen, wodurch allein Menschen mit Menschen in eine lebendige Wechselwirkung treten können.»

tevédes, mentalis reservatióra vonatkozó korszakalkotó tanait. — Nem kell nagy bölcsesség ahhoz, hogy SAVIGNY indokolásában a támadható pontot valaki meglássa. Ha figyelünk, könnyen kivehetjük, hogy már maga Savigny mutat rá, a mi a valódi tudósnál nem is lehet másképp; az ámitás a tudománynak sem célja, sem eszköze. Savigny az akaratot a cselekvénynél döntő tényezőnek veszi, de mondja, hogy az «ein inneres, unsichtbares Ereigniss», hogy tehát e minőségénél fogva a jogra nézve, ha nem is absolute, de mindenestre nehezen hozzáférhető dolog. A nyilvánítást illetőleg pedig okoskodásának tenora, hogy az habár csak eszköze az akaratnak, de nem olyan eszköze, melyet tetszés szerint nélkülözhetne is, vagy mikénti használata az illetőnél pusztán tetszéstől függne: «az egész jogrend ama jelek megbízhatóságán alapulván.» Az akarat és nyilvánítás között általa felvett különbségnél fogva lehetséges a kettő közötti különbség is, a dissonantia: de nem lehetséges e dissonantiát szabálynak venni. A jog számol is ama lehetőséggel, mert épen csak abból kiindulva mondhatja, hogy a nem szándékolt dissonantiát (error) épen úgy mint a szándékoltat (simulatio) saját mértékük szerint méltatja. Positiv jogi szempontból tehát a kérdésre Savigny úgy látszik elég határozottan felelt volna. Nem is lehet követői között olyat találni, ki az általa kijelölt határon túlmenni akarna. Az egész a mit tettek annyiból áll, hogy az akaratot illetőleg azt mondták, hogy az «akaratirányzat» a «tudatos szándékot» jelenti, s hogy az akarat kijelentésére szolgáló cselekmény midőn az akarral congruens, már a dolog természeténél fogva több egy pusztán bizonyítéki eszköznél annak létezése felől; a cselekmény nem magából álló jel, hanem az akarat tüneténe: «sie (die Erklärung) ist der Wille in seiner Erscheinung;» az alapon lehetővé csak mondani, hogy hatályosságához a nyilvánítás «megfelelő módja» szükséges, azaz a cselekvő által szándékolt jogváltozást «kifejezetten» (ausdrücklich) tudtul adó módon alakulása. Vagy más szavakkal: az akarat és nyilvánítás egyaránt lényeges momentumok, csak a kettő egysege képezhet jogügyletet.

És csakugyan úgy látszik, akár többet, akár kevesebbet követelni már csak úgy lehet, ha valakit a felvett általános dogmatikai alapok többé ki nem elégítenek. Mert az akaratnak további fürkészése már a speculatio terére visz; a nyilvánításnak a cselekvő szándékától teljes elszakasztása, a formalismus veszélyét hozza ránk: a mint ez dogmánk további történetéből mindjárt ki is tűnend.

6. A legújabb német jogtudomány nagy haladást vél találni abban, hogy a jogvilág tüneténeinek fejtegetésénél részben a természetvilág analogiáját, részben a természet feletti (metafizikai) speculatio alkalmazását követeli. A «jogi testek» elmélete már régen kísért, a tiszta speculatio azonban inkább újabb keletű. Az első még nem sok bajt okozott; de annál több veszélylyel fenyeget az utóbbi. Kiváló alkalmat pedig erre épen a jogügylet újabb vizsgálata szolgáltatván, azzal mindenestre itt is számolnunk kell, a mit értekezésem utolsó részében tenni is fogok. Az itt következők megérthetése végett szükséges azonban már e helyen is, legalább az általános eredménynek jelzése.

Nincs kétség benne, hogy midőn a jogtudomány a jogügylet ható ágensévé az akaratot tevé, a kézzelfogható empiricus körén túl ment. Az akarat «belső tünetény», melynek keletkezési törvényei épen úgy mint önmagasága teljesen felderítve még nincs, habár feltehető, hogy nem Minervaként lép e világba, hogy fejlődése phasisai vannak, a miket inger, ösztön, tudat, vágy, szándék, elhatározás vagy más egyéb kitételekkel szoktak jelölni. Az is bizonyos, hogy vannak esetek, a melyeknél ezen mozzanatokra a jog külön-külön is tekintettel lehet, azoknak jogi relevantiát tulajdonít. Ámde más kérdés az, hogy szabály szerint, s különösen a magánjogi jogügylet fogalmának összetételénél is tekintetbe

veendő lelki állapotok-e ezek? és ennek folytán a jogtudomány előtt azon feladat állna, hogy velük mint olyanokkal bánjon el. E kérdésre Németország új jogászai igennel felelnek, s meg is kísértik speculatiójuk eredményét a jogügylet tanánál alkalmazni.

7. A jogügylet constructiójában ott a hiba, mondják, hogy sem az akaratot, sem annak természeti nyilatkozását nem tudták helyesen felfogni. Az akaratnyilvánítást cselekvénynek, az akarat megvalósulásának vevén, azt hiszik, hogy ezzel már megmondották mi az akarat; s állítják azt is, hogy az akaratnyilvánítás (jogügylet) által előidézett hatály a cselekvő akaratának eredménye: holott a dolog egészen másként van.

Az, a mit ténynek vesznek, nem egyéb «izommozgásnál», melynek közvetlen motora az «ösztön», melyet azon esetben, ha tudatával is bírnak, csak a mozgásra vonatkoztatva lehet akaratnak nevezni. Ezen akarat nem állhat sem a cselekvény előtt, sem rajta kívül; a miért is, ha valakinél mozgást észlelünk, kell szükségkép abban az ő akaratát is bennefoglaltunk vegyük, hacsak az ösztönt, köztapasztalás szerint kizáró külső körülmények, pl. vis absoluta, fen nem forognak. Ez az akarat tehát egészen más valami, mint a mit a jogügyletben annak vesznek. Az utóbbinál egy oly ösztönről van szó, melynek kielégítését az illető a már bevégzett cselekmény eredményéül várja: tehát lényegileg véve vágyról, óhajtsárról: az akaratnak tartalma jövődő realizálódása; míg a fenebbi esetben az akarat: a megvalósulásban levő ösztön. És mivel az első értelemben vett akarat jogi következményekre egyáltalában nem irányult; a másik pedig csak vágy, óhajtság: természetes, hogy ezekhez jogi következményeket sem lehet kötni, habár a külső jelek létezésükről tudósítanak is.*

Dr. Farkas Lajos.

* SCHLOSSMANN, der Vertrag 17. §. Ezen felismerésének helyes következménye akar azután lenni, szerző említett munkájának egyik fundamentalis eszméje, mely szerint kötelező szerződéseknél a kötelezés oka nem az ígérő akaratában rejlik. E tételek védelmét különösen a jogügyletre vonatkozólag bővebben kifejteni kísérté meg Schlossmann ZITTEL-MANN nagy pretensióval fellépett, munkája («Irrthum und Rechtsgeschäft.» 1879.) felől irt recenziójában. L. Zeitschrift für das Priv. u. Öffent. Recht. VII. k. 543—577. old.

Accusatio vagy inquisitio?*

Jeleztük, hogyan ment végbe a nagy átalakulás, mely a múlt század közepén a torturának mint vallatási eszköznek elejtésével megindult. Láttuk, mint hüllettak szét az inquisitorius rendszer összetartó kapcsai, mint váltattak fel az egyes részek egymás után újak által, melyek a tisztult bizonyítási tannal és az állam közjogi intézményeinek alkotmányos rendével homogen természetűek. És láttuk, hogy az inquisitio egyetlen alkateleme sem tudott megállani a fejlődési processuban. Avult fragmentumai ellentétesek lévén a bünvádi eljárás már elfogadott többi részeivel, fel kellett adniok a tért.

A bizonyítékok szabad mérlegelése, külön vádhatóság, hatályos védelem, a bíró állásának emelése a kormányval és a társadalommal szemben, hatáskörének a bíraskodásra való szorítása, a felek actiója mellett passiv magatartása, szóbeliség és közvetlenség, revisionális jogorvoslat: ezek azon sarktételek, melyek közül ha csak egy elesik, a többi is erős csorbulást szenved.

A mint az inquisitorius rendszer hatályossága a jelen század első felében azon törött meg, hogy a szellemek forrongásának nyomása alatt az új tanokat saját körében félig-meddig létesítette, úgy azon törvényhozások, melyek a mai reform-alapon az inquisitorius rendszerrel megalkudva, onnan kölcsönöztek lényeges institutiókat, hasonlólag nem tudtak eddig életképes művet létrehozni.

* Befejező közlemény. — Az előző közleményeket l. a 36., 37. és 39. számban.